

Asia: VN/2215/2025

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Valtakunnallisen hankintatietovarannon perustamisella tavoitellaan pitkällä aikavälillä hankintojen avoimuuden lisäämistä kokoamalla yhteen julkisen sektorin tietoja julkisista hankinnoista yhdisteltävässä ja vertailtavassa muodossa. Toisena tavoitteena ovat kustannussäästöt.

Luonnoksessa hallituksen esityksessä ehdotuksen pääasiallisia vaikutuksia arvioidaan taloudellisen hyödyn ja uudistuksesta aiheutuvien kustannusten sekä erikseen tietoyhteiskuntavaikutusten näkökulmasta.

Taloudellisina hyötyinä pidetään suoramankintojen määrän vähentymistä, tarjoajien määrän lisääntymistä, tietopyyntöjen vähentymistä, sopimusten uudelleen kilpailuttamista, yhteishankintojen käytön edistämistä, tarjouksitta jäävien kilpailuiden vähentymistä, hankintamenettelyn keston seuranta ja hankintojen ennakkollista arviointia sekä virheellisten hankintamenettelyiden vähentymistä.

Kustannuksiin liittyviä hyötyjä tarkastellaan esityksessä mm. yritysten väliseen kilpailuun ja markkinoiden toimivuuteen liittyen sekä vaikutuksia mm. innovaatioihin, kansantalouteen ja muuhun yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen liittyen.

Eduskunnan kanslia katsoo, että hallituksen esityksen tarkoitus on laajentaa jo nykyisin valtionhallinnossa käytössä olevaa taloustiedonkeruuta myös muuhun julkishallintoon, mutta mistään täysin uudesta innovaatiosta ei valtiohallinnon puolella ole kysymys.

Uudistuksen kustannusvaikutusten ja uuden järjestelyn käyttöönoton seurauksena olevan säästöpotentiaalin arviointi on luonnollisesti vaikeaa mutta tosiasia lienee, että julkisten hankintojen vaikutusarviointikaan ei ole mahdollista ilman laadukasta tietopohjaa.

Kaiken kaikkiaan hallituksen esityksen vaikuttavuusarviointia (ss. 35 – 65) voidaan kokonaisuutena pitää kattavana ja vakuuttavana puheenvuorona hankintatietovarannon puolesta.

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

Uuden hankintatietovarantolain mukaan perustettavan hankintatietovarannon tehtävänä on käsitellä valtakunnallisia hankinta- ja ostolaskutietoja tietoturvallisesti ja keskitetysti. Toisena tehtävänä on parantaa tietojen avoimuutta ja kolmantena tehtävänä on tehostaa julkisia hankintoja.

Hankintatietovarantolain 3 §:n säädettäisiin hankintatietovarantoon tallennettavista tietoryhmistä, joita ovat otsikko-, tiliöinti- ja tuoterivitiedot sekä kilpailutustunniste ja salassapitomerkinnät. Hankintatietovarantolakiuonnoksen mukaan valtiokonttori vastaisi salassa pidettävien tietojen salassa pitämisen toteuttamisesta sen jälkeen kun hankintayksiköt ovat salassa pidettäviä tietoja sille toimittanut.

Valtiohallinnon hankintayksiköltä vaaditaan nykyisin manuaalista työtä ja erityistä tarkkaavaisuutta, että Handissa varmistetaan ”lukituksin” ja Tutkihankintoja.fi -palvelussa, että mitään salassa pidettävää tietoa ei pääse vahingossa julkisuuteen.

Eduskunnan kanslian näkemyksen mukaan valtiokonttorille ei tulisi lainkaan toimittaa salassa pidettäviä tietoja, jotka yleensä salataan turvallisuushkien tai liikesalaisuuksia koskevien tietojen vuoksi. Jos turvallisuushkia koskevat salassa pidettävät tiedot joutuisivat Valtiokonttorissa tietomurron kohteeksi, aiheutuisi valtiolle merkittävä tietoturvapoikkeama ja suurta vahinkoa. Riskin toteutuminen on epätodennäköistä mutta kuitenkin mahdollista. Varmin tapa välttää salassa pidettävän tiedon päätymiseltä oikeudettomien käsiin, on säätää hankintatietovarantolain 2 §:ssä, että salassa pidettäviä tietoja ei toimiteta valtiokonttorille.

Uudet tietoryhmät kuten tuoterivitiedot ja kilpailutustunniste vaativat luonnollisesti valtiohallinnonkin hankintayksiköltä yhteydenpitoa ja yhteistyösopimusten muutoksia toimittajien kanssa. Tätä voidaan kuitenkin pitää normaalina hankintatoimen kehittämisenä. Tuoterivitietojen julkaisemisen osalta on kuitenkin huomioitava liikesalaisuuksia koskevat näkökohdat.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

Hankintalakiin ehdotetaan muutoksia, joilla parannetaan hankinta-asiakirjojen avointa saatavuutta mm. sillä, että tietopyynnön esittäminen ei saa edellyttää erillistä rekisteröintiä taikka kirjautumista. Lisäksi valtiokonttorille annetaan määräysenantovaltuuksia sen suhteen mitä tietoja hankintamenettelyssä on ilmoitettava, ilmoittamisessa käytettyjä lomakkeita ja ilmoitusten sisältöä ja julkaisua koskien. Näihin uudistuksiin eduskunnan kanslialla ei ole mitään huomautettavaa.

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

Valtiokonttorille ehdotetaan uusia tehtäviä hankintatietovarannon ylläpitäjänä ja toimimista henkilötietojen osalta rekisteripitäjänä. Mitä tulee valtiokonttorin hankintavallan käyttöön vapaaehtoisesti tietoja hankintatietovarantoon toimittaviin hankintayksiköihin, niin sen ei tulisi hankintavaltaa käyttäessään perusteetta torjua vapaaehtoisesti ostolaskudatatietoja toimittavia hankintayksiköitä.

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

Eduskunnan kanslia kiittää saamastaan mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä uudeksi hankintatietovarastolaiksi.

Eduskunnan kanslia ei säädettävän hankintatietovarantolain 2 §:n mukaan kuulu lain soveltamisalan piiriin, vaan kanslia toimisi uuden lain 2 § 4 momentin mukaisesti valtiokonttorille vapaaehtoisena tietoja toimittavana hankintayksikkönä.

Mitä tulee valtiokonttorin hankintavaltaan sen suhteen millä organisaatioilla on mahdollisuus vapaaehtoisuuspohjalta toimittaa tietoja valtiokonttorille, hankintavallan käyttö tulisi olla rajoitettua. Kaikilla hankintayksiköillä tulisi olla mahdollisuus toimittaa ostolaskudataa koskevia tietoja – lukuun ottamatta salassa pidettäviä tietoja - uuteen hankintatietovarantoon 1.1.2029 alkaen, jos hankintatietovarantolain soveltamisalan ulkopuolelle jäävä hankintayksikkö muutoin täyttää valtiokonttorin asettamat tietojen luovuttamiselle asetetut vaatimukset.

Eduskunnan kanslia katsoo, että salassa pidettäviä, turvallisuusluokiteltuja hankintatietoja ei tule toimittaa valtiokonttorille, koska nämä tiedot voivat ns. kasautumisvaikutuksen vuoksi muodostaa uhan kansalliselle turvallisuudelle. Myöskään liikesalaisuustietoja ei ole syytä toimittaa valtiokonttorille.

Rantala Anri

Eduskunta - Eduskunnan kanslia, hallintoylitarkastaja